

lepše. Komaj sem ga držal v roki. Kakor tat sem odstavil lestvo, tiho zaprl vrata in odšel kropit.

Med skromnim cvetjem, v beli krsti je ležal Blažek. Sveče so mu obsevale voščeni obraz in ko sem se zagledal vanj, so se mi vlile solze, kakor da stojim pred krsto svojega bratca.

Nikogar ni bilo v sobi v tistem hipu. Jabolko sem držal še v roki. Stopil sem bliže in ga položil k Blažkovim nogam. Ne vem, kako to, toda dasi so mi še venomer tekle solze, mi je odleglo pri srcu.

Ko sem pokropil, sem jabolko zakril z oblanci in odšel iz sobice kakor iz spovednice.

Ta dogodek mi pride v spomin vsako jesen, ko vidim, da obirajo jabolka. Še mi postane hudo, toda ne tako kakor takrat, ko sem zvedel za Blažkovo smrt. Trdno sem prepričan, da mi je bilo ob Blažkovi krsti vse odpuščeno.

Jože Krivec

Pastirček Mihec

Ilustriral Fr. Podrekar

1.

Slednjič se je spet sonce pomaknilo za sive in cunjaste oblake. Vlažen oktobrski veter je pritisnil s polja preko pašnikov. Že napol gole veje starikavih in nagnjenih vrb ob potoku so z zadnjimi močmi zašelestele. Z vrha jelše se je spustilo na travnik nekaj krakajočih vran in za njimi je listje zaplavalo z jesensko sapo na zemljo.

Mihec je stopical po razmočeni zemlji ob potoku. Drobne roke je stiskal v hlačne žepe, ovratnik razdrapanega suknjiča si je zavihal po vratu. Iz raztrganih rokavov so mu moleli lakti. Napita zemlja se mu je vdiralna pod nogami, v život je drgetal. Od mraza plavkast obraz je skrival pred mrzlo sapo, zobje so mu glasno šklepetali.

Lačen je bil, da so mu hlačke lezle s trebuščka. Že tretji dan je taval tako brez prave tople jedi okrog in si iskal službice. S svojimi devetimi leti bi bil lahko že za pastirja. Ponujal se je po vaseh, od hiše do hiše se je potikal. Ponekod so ga celo podili in ščuvali pse nanj, misleč, da je mali tatič. On pa ni bil tatič. Povsod je le lepo pozdravil: Dober dan Bog daj in zbogom! Na kratko je povedal, da mu je umrla pred dobrim mesecem mamica. Doma je še pet otrok: trije dečki in dve deklici. On je najstarejši med njimi, zato ga je iz revnih Haloz poslal oče na polje iskat službe. Domača bajta jim je bila že tesna in tudi ljubeče matere zdaj ni več, da bi poskrbela zanje.

Ljudje so ob tej žalostni zgodbi le zmajevali z glavami, milo gledali ubogega fantka, vendar ga nihče ni obdržal pri hiši. Zatrjevali so mu povsod: »Pojdi k tistile hiši, boš gotovo lahko tam ostal, ker potrebujejo pastirja.« — Šel je in poprosil, pa so mu dejali: »Zdaj že tako ne bomo dolgo več pasli. Mogoče prideš spomladi, tedaj pa te bomo vzeli!«

Na zimo so vsi pred njim zapirali vrata. Prav zdaj bi pa bil najbolj potreben toplega kotička in kruha. Čofotal je po cestnih lužah, se solznih oči zahvaljeval redkim materam za kruh, ki so mu ga dale na pot, ter proseče gledal za otroki, ki so iz toplih hiš ali dišečih kuhinj skrivaj škilili za njim. »Ljubi Bog, kako jim je lepo! Saj gotovo tudi name ne boš pozabil. Brez matere sem, zato me Ti varuj in skrbi zame. Priden bom, le ne pusti me dolgo brez doma na cesti!« je milo tožil.

Tako se je znašel ob potoku. Na umazani vodi, ki je ni mogel preskočiti, ker je bila preširoka, so se zrcalila votla in debela debela vrba in vitkih jelš. Obstal je in se sklonil nad bleščeco se gladino: suhi in koščen obraz ga je pogledal iz vode, skuštrani lasje so se mu usuli izpod klobuka. Pomežiknil mu je, kakor bi se hotel z njim kaj pogovoriti.

Dalje ob potoku je zagledal dim. Približal se mu je. Kopica pastirjev, večjih in manjših od njega, je sedela na snopju koruznice zraven vrbe. V votlem vrbovem deblu je gorel ogenj. Visoki plamen je prijetno prasketal in švigal iz vrha razklanega debela proti nebu.

Okrog osmojenih vej in krone se je motal dim; sapa ga je potiskala k zemlji.

Kako toplo mu je bilo pri srcu, ko je zagledal pastirje in ogenj. Nič mraza ni več čutil, domač se jim je zdel, kakor bi bil njihov brat. V prsih ga je stisnilo, da je skoraj od samega veselja zavriskal. Pospešil je korak, da bi bil čimprej pri njih in jim izlil iz srca svojo nesrečo. Mogoče bi ga vzel kateri celo domov s seboj, da bi dobil kaj tople jedi in bi prespal na senu, ne kakor snoči, ko je prebil v koruznični stavi sredi polja, kjer ga je zajela tema.

»Ju-hu! Ho-la-ja!« se mu je izvilo iz grla, ko je bil že skoraj pri njih. Pastirji so ždeli na drugi strani potoka. Ob vrisku so se ozrli in kuštrav fant je vstal in se zarežal proti prišlecu.

»Kaj bi rad? Če nas misliš izzivati, se spravi kar od tod!« ga je svaril.

»Ne bom vas izzival. Priden bom, le malo me pustite k ognju, da bi se pogrel.« je dejal in stopal po deski čez potok.

»Kako ti je ime? Od kod si, revše?« ga je drugi spraševal.

»Mihec sem! Služil bi rad nekje za pastirja,« je odvrnil. Roke je tiščal k toplemu vrbovemu deblu.

»A, Mihec — pihec bi bil rad pastir, pa še najbrž krav ni nikoli videl!« ga je kuštravec podražil. Videti je bil močan in tudi kakih dvanaest let je že moral biti star. Zakotalil se je spet na koruznico.

»Hi-hi-hi! Mihec-pihec! Mihec-pihec! Hihih! Hi-hi!« se je režala vsa kopica otročadi in ponavljala kuštravčeve besede. »Mihec-pihec, hihih!«

Mihcu je bilo hudo. Vsega je od sramu zalila rdečica, srce se mu je krčilo. Kaj jim je hudega storil, da se z njim norčujejo in se mu režijo. Če bi poznali njegovo zgodbo, bi jim gotovo ne bilo za take šale. Rajši bi se bil vdrl v zemljo, ko da jih je gledal take pred seboj. Tiste posmehujoče besede so mu bile v ušesa in v srce. Na tihem je potožil Bogu, zakaj mu ni dal take moči, da bi izruval vrbo ali hrast kakor Peter Klepec in jih pobil za njihovo zlobo kot žabe na tla.

Odrpl je usteca, da bi jim povedal svojo žalostno zgodbo. Mogoče bi jih kaj omehčal. »Pred kakim mesecem so mi pokopali mamö...«

»Kaj nas to briga! Zdaj nam povej, kar te bomo vprašali in stori, kar ti bomo veleli!« ga je prekinil kuštravec in ga dregnil pod rebra.

Mihec se je milo ozrl po otrocih, kakor bi jih prosil, naj ga vendar oni poslušajo, če ga že kuštravec ne mara. Ob strani je sedelo bolj samo zase dekletce, veliko kot on. Zvedavo je zrl vanj. Zdelo se mu je, da želi, naj pove še kaj več o svoji mrtvi mami.

»Znaš krasti koruzo?« ga je vprašal kuštravec.

»Je pač še nisem nikoli kradel. Pri nas v Halozah je ni dosti.«

»Kaj nas to briga, dosti ali ne!« ga je brž prekinil. »Si že kradel krompir?«

»Ne! Krasti se ne sme!« se je pogumno odrezal Mihec.

»Potem pa izgini, če nič ne veš! Le pojdi!« ga je kuštravec odrinil od ognja.

Mihec je za trenutek onemel in trepetaje čakal, kakor bi še vpraševal, če res mora oditi od njih.

»Še ne boš bežal?« je zarohnel kuštravec nad njim. Dvignil se je in s palico stopil za njim. »Me boš ubogal ali ne? Mihec-pihec! Jaz sem kralj pastirjev!«

Mihec je zbežal, kar so ga noge nesle. Kuštravec mu je hitro sledil. Skoraj bi ga bil dosegel s trdo palico, pa tudi pesti bi bile svoje spregovorile, tedaj pa se je Mihec z vso silo pognal čez potok. Čof! Pljusk! — Do pasu se je zakotalil v napol stoječo in umazano vodo. Debeli curki so mu pljusknili celo čez glavo, da je bil skoraj ves moker. Cedilo se je z njega.

»Ha-ha-ha! Hahaha!« se je debelo režal kuštravec in se prijemal za kolena. »Mihec-pihec je žabe lovil!«

Nekateri mali so prihiteli za kuštravcem in se ubogemu dečku zlobno smejali. »Si se kopal, Mihec-pihec? Hihih!«

Mihec se je premočen in ves žalosten vlekel ob potoku v smeri, od koder je prišel. Že dalje proč se je truden naslonil na povešeno vrbo in milo zajokal. Solzen obraz je skrtil v koščene dlani.

»Si lačen, Mihec? Na kruha!« je zaslišal čez dolgo časa kakor v snu droben glasek.

Boječe in trudno se je ozrl. Na drugi strani potoka je stala tista deklica in mu čez potok ponujala kruh. Skolebal se je pokonci in mokra obleka se mu je lepila na život; mraz ga je stresal, da so mu sklepetali zobje. Vrgla mu je čez vodo kos kruha, on pa se ji ni mogel zahvaliti, ker je ves v joku hlipal. Z rokavom suknjiča si je odrgnil oči in vrgel nekaj hvaležnih pogledov nanjo.

»Ob večni luči me počakaj tu. Doma bom vprašala mamo, če se lahko prideš k nam malo posušit. Jih bom prosila zate, veš!« mu je dejala.

Molčal je. Dobro mu je delo to usmiljenje. Nato je slastno vgriznil v kos kruha, čeprav so mu solze še venomer silile čez lice v usta.

»Me boš počakal?« ga je vprašala deklica.

Pokimal je in se spet opotekel k stari vrbi.

V cerkvi je odzvonilo večno luč. V megleni jesenski večer so se razbili zvoneči bronasti glasovi. Zadnji utripi so zamrli nekje čez polje. Trudno zemljo je pokrila tema.

Mihec je ždel stisnjen k stari vrbi in čakal na šum korakov. Ves moker se je tresel, da mu je bilo, kakor bi bil vkovan v led. Edino kruh dobre deklice mu je dal še malo moči in toplote. Kako dobro dekletce vendar more to biti, si je mislil. Zasmilila se mu je, da zahaja k družbi tega brezsrčnega kuštravca. Če bi bila njegova sestra, bi je ne pustil k tem divjakom. Komaj je čakal, da bi se deklica vrnila. Vendar se mu je mala bojazen prikradla v srce: kaj bo počel, če ji mamica ne bo dovolila, da bi prišel z njo k hiši? Kje bo potem nočoj prespal? Spomnil se je spet na svojo dobro mamo in se kesal, zakaj ni šel na njen grob, kjer bi preždel v sladki misli nanjo in se z njo nemoteno pogovarjal.

Zaslišal je korake. Drseli so po napol mokrem listju. »Mihec! Kje si?«

Skočil je pokonci in hitel naproti. »Tu sem!« Zagledal je deklico, ki je bila oblečena v plašč, segajoč ji skoraj do zemlje, da je bila v njem videti mnogo večja kot je v resnici bila.

»Si le prišla?« jo je veselo vprašal.

»Brat je z menoj. Mene bi bilo strah sólo. Pojdi, boš nočoj pri nas spal! Jutri, so mama rekli, te bodo peljali k naši botri!« je dejala in ga vlekla za roko.

»Je vaša botra daleč?« jo je spraševal.

»Ne, nekaj hiš od naše. Naša botra je dobra,« je zašepetala.

Kako lepo se je Mihec počutil, ko se je lepo prespal, zjutraj oblekel posušene hlače in še célo, le nekoliko ponošeno suknjo, ki so mu jo podarili. Od samega veselja mu je vriskalo srce in kar hudo mu je bilo, ko se je moral posloviti od dobrih ljudi.

»Veš, Marica,« je rekel deklici, preden ga je njena mama odpeljala k botri. »lep klopotec ti bom naredil. Takega, kot jih imamo v Halozah!«

Vse prihodnje dni je Mihec ob svojih prostih urah pridno delal. Rezljal in zbijal je klopotec. Pri tem je nalahko požvižgaval ali si mrmraje pel.

2.

Dobro je bil preskrbljen Mihec na novem domu. Spal je v toplem hlevu na ujdru in je moral res zjutraj prej vstajati, da je položil živini krmo, vendar vsaj lačen ni bil. Z domačimi je sedel za mizo in jedel z njimi. Vse meglene in neprijetne jesenske popoldneve je presedel v šoli, do katere je imel le nekaj minut. Spominjal se je dolgih in blatnih poti v Halozah do šole in ta hoja tu po vasi se mu je zdela le kot kratek sprehod. Botra ga je lepo preprala in mu vselej dala na pašo lep kos kruha. Zvečer se je je z veseljem spomnil na toplem ležišču in zmolil zanjo kak očenaš.

»Jutri bom šel na mamin grob,« je dejal Marici popoldne na paši. »Rož ji moram zanesti, da se ne bo jokala v nebesih zaradi mene, ki sem ji vedno obljubljal, da ji bom krasil grob!«

Brez dolgega obotavljanja je odvrnila: »Lahko grem tudi jaz poleg? Mamo bom prosila, da me bodo pustili.«

V naročje sta si otroka naložila belih razcvetelih katarinšic in nekaj velikih cvetov krizantem, ki jima jih je dala botra. Mihec je vzel malo moticko s seboj. Tako sta hodila po cesti mimo dolgih in razvlečenih vasi, v katerih je Mihec trkal na vrata hiš in ponavljal svojo zgodbo o umrli mami in o petih otrocih, ki žive lačni v nizki in tesni bajti v Halozah. Vse tiste ure so znova vstajale pred njim: zapomnil si je hiše, kjer so podili pse za njim, ali so se otroci za njim norčevali, pa tudi one, kjer so mu dali z mehko tolažbo kos kruha na pot. Z roko je kazal Marici te hiše in ji ponavljal svoje zgodbe.

Zadaj za temi razvlečenimi vasmi pa so hrbti Haloz segali prav do nizkega, s cunjastimi oblaki pokritega neba. Sivkasta megla jih je zavijala v svoj pajčolan. Sonca že nekaj dni ni bilo, zemlja je ležala vdano pod mrzlim in vlažnim vetrom, ki je preobračal po njivah zadnje listje koruznice. Tišina, ki je ždela po vsej zemlji, je bila grozna: strah bi bilo Mihca, če ne bi bil imel Marice, ki ji je pripovedoval o mrtvi mami in o lačnih bratcih in sestricah.

Mihec in Marica sta se ustavila pred grobom. Črn lesen križ, s podobicami nabit, je bil zasajen še v sveže izkopano, komaj malo sesedeno zemljo. Debelo kamenje, nametano na vse strani, sta pobrala in obdala z njim grob. Z moticko je zgrnil vso raztreseno zemljo skupaj in jo potolkel, da je bil grob gladek, kot iz modela vzet.

Molče in z drhtečimi rokami sta vtikavala bele cvete v zemljo. Pri križu sta položila šop krizantem. Marica je v trgovini kupila tri svečke, ki sta jih prižgala.

Tiho sta otroka ob grobu pokleknila in zrla v blede, upogibajoči se plamen. S sklenjenimi rokami sta molila. Mihcu so se potočile solze iz oči

in padale na mrtvo zemljo: zdelo se mu je, da gleda te solze mati, ki spi na dnu ozke jame in je vesela tega njegovega obiska. V svojem

srcu je čul glas: Me vendar nisi pozabil? Tako sem se tega bala! Hudo je biti sam v tej tesni hišici, zato se le še kdaj oglasi pri meni! Kadar boš solznih oči stopal mimo tega vrta, pridi, moj Mihec, da ti jih obrišem. Saj veš, da te bo tu vedno čakala tvoja mama. Ne, ona te ne bo pozabila. Na vseh potih bo s tabo, saj te vendar ljubi. Zato pa poslušaj tudi ti njo, ko se bodo v samotnih urah oglasile njene besede v tvojem srcu. Če jo boš poslušal in spoštoval, se ne boj življenja, pa če bo še tako težko!

S prsti si je obrisal solze iz oči in vstal. Dvignila se je tudi Marica in ga prijela za roko.

»Pojdiva, da naju ne bo strah v temi!« je dejala.

Plameni so zaprasketali, drobno je pršelo z megle. Redki udarci motik so zadevali ob kamenje. Z roko v roki sta dva drobna otroka zapustila vrt, z gostimi križi posejan.

Polda Tone

Vreča peska

Trdinove Neže dolgo ni bilo iz šole. Mati je že dvakrat stopila na prag in gledala doli proti vasi. Droben dež se je lovil okrog oguljenega drevja in počil listje, ki je na debelo pokrivalo ves Rekarjev ort.

Potem je Neža prišla.

»Le kje si bila tako dolgo?« jo je sprejela mati.

»V šoli. Gospodična nam je pripovedovala o grobovih — zdaj za Vse svete.«

Mati ni imela časa in Neža je ostala sama. Samo plašna misel, ki jo je zgrabila v šoli, je bila z njo. O grobovih jim je govorila učiteljica, o tistih tam ob zvoniku, kjer počivajo reveži. Tam, kjer raste samo trava in koprive. Nikogar nimajo, ki bi jim zdaj za praznik mrtvih oplel grobove in jim prinesel eno samo rožo, eno samo svečo. Tam spiyo tisti, ki so od vseh pozabljeni...

In potem je govorila gospodična, da bi okrasili te grobove. Jutri bi šli na pokopališče namesto v šolo. Vsak bi nekaj prinesel. Torkarjeva bo prinesla tri zavoje sveč: o, Milka, ta lahko, ko imajo trgovino. Štajerčeva bo prinesla rože in druge tudi. Dečki bodo dobili zelenja in vsak bo še kakšen dinar primaknil za sveče. Vsi so govorili, samo Trdinova je obsedela nema. Ko bi morala spregovoriti, kaj bo storila, je samo tiho zajokala. »Kaj ti je?« se je sklonila k njej učiteljica. Dolgo je deklica molčala, nato je komaj dahnila: »Pri nas nimamo ničesar.«

Molk je legel v razred, še gospodični je bilo težko. »No, Nežka, saj si vseeno pridna. Boš pa pomagala krasiti grobove,« tako jo je tolažila gospodična, pa se Neža kar ni unesla.

Zdaj mora komu povedati svojo bolečino. Komu naj jo, če ne materi.

»Mama! Zakaj pri nas nimamo ort?«

Mati se je osupla zganila pri delu. Že je mislila otroku povedati zgodbo o njenem nesrečnem očetu, ki je vse premoženje zaigral in mu je samo bajta na koncu vrta ostala, pa si je premislila. Ni hotela otroku zatemniti svetlega spomina na očeta.

»In zakaj nimava denarja, mama? Popsod imajo, samo midve nimava.«

»Zakaj pa to vprašuješ, Neža?«

Potem se je iz otroka utrgala zgodba iz šole. Zgodba prvega pogleda v svet, ko je prioč opazila, da nima doma vsega, kar imajo drugi otroci.